

Artur Wójcik*

Ze studiów nad oficyną Jakuba Siebeneichera

Badania nad krakowską oficyną Jakuba Siebeneichera (1583–1604), podobnie jak te dotyczące pozostałych przedstawicieli tego niedocenianego rodu drukarzy, nie miały jak dotąd charakteru kompleksowego. W literaturze najwięcej uwagi poświęcono zebraniu podstawowych faktów z życia i spraw impresora, natomiast kwestie związane z kształtem typograficznym nie zostały dotychczas rozpoznane w sposób dostateczny¹. Repertuar wydawniczy J. Siebeneichera obejmuje według najnowszych ustaleń 101 pozycji². Było to więc średnie przedsiębiorstwo na tle ówczesnego drukarstwa krakowskiego, specjalizujące się w małych formach wydawniczych,

* historyk; zainteresowania badawcze: staropolskie drukarstwo, nowożytna ikonografia, popularyzacja historii, internetowe narracje pseudohistoryczne; e-mail: sigillum.authenticum@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-9349-4710

¹ W tym miejscu warto wymienić najważniejszą pracę biograficzną Anny Mańkowskiej, *Siebeneicher Jakub*, [w:] *Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*, t. 1: *Małopolska*, cz. 1: *Wiek XV–XVI*, red. Alodia Kawecka-Gryczowa, Wrocław 1983, s. 191–200. Omówienie stanu badań nad oficyną Jakuba Siebeneichera, zob. Artur Wójcik, *Bibliografia druków Jakuba Siebeneichera (1583–1604). Przyczynek do przyszłej edycji zasobu drukarskiego*, [w:] *Staropolska ikonografia a nauki pomocnicze historii. Materiały z II ogólnopolskiej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Nauk Pomocniczych Historii w Krakowie, 7–8 maja 2015 r.*, red. Łukasz Fabia, Artur Wójcik, Kraków 2016, s. 152–154.

² W tym miejscu należy poczynić istotną uwagę statystyczną. Ogółem ze znanego nam repertuaru wydawniczego, obejmującego 101 pozycji, do dzisiaj zachowały się 93 tytuły i stały się podstawą niniejszych badań. Pełna bibliografia druków wraz z uwagami źródłowymi, zob. A. Wójcik, *Bibliografia...*, s. 155, 160–167. Nie uwzględniono w niej nienotowanego przez katalogi unikatowego (znany wyłącznie z przedwojennej fotokopii) plakatu emblematycznego Jana Ostrowskiego *In felicem ex visitatione reditum principis Georgii Radivil, cardinalis et episcopi Cracoviensis* z 1597 r. O istnieniu dzieła dowiedziałem się już po publikacji bibliografii, zob. Bartłomiej Czarski, *Nie całkiem utracona pamiątka wizytacji diecezjalnej Jerzego Radziwiłła z roku 1597*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2016, t. 47, s. 11–24.

a sławę oficynie przyniosły dwie luksusowe edycje: *Postylli* Jakuba Wujka³ (1584) i *Kroniki polskiej* Marcina Bielskiego⁴ (1597) w opracowaniu jego syna Joachima. Dlatego też, jeśli zasób drukarski J. Siebeneichera wzbudza jakiegokolwiek zainteresowanie badawcze, przeważnie ogranicza się ono do publikowania w syntetycznych opracowaniach kilku drzeworytów z kaszt drukarza, nie towarzyszą im jednak stosowne studia analityczne⁵.

Jak pokazały ostatnie, niezwykle erudycyjne, badania Anny Kocot i Klaudii Sochy⁶, istnieje kilka kluczowych zagadnień mogących pomóc w zrozumieniu warsztatu pracy mistrzów „czarnej sztuki”. Dotyczą one nie tylko badania elementów typograficznych i graficznych w projekcie książki, ale mogą również pomóc w odczytaniu i prześledzeniu zjawiska kulturowego w staropolskim drukarstwie polegającego na wypożyczaniu, odkupywaniu i kopiowaniu materiału ikonograficznego⁷. W niniejszym szkicu

³ Jakub Wujek, *Postilla catholica to jest kazania na ewangelie niedzielne y odświętne przez cały rok: według wykładu samego prawdziwego, kościoła s. powszechnego. Teraz znowu przejrzana i poprawiona. (...) W Krakowie W Drukarni Siebeneycherowej: Roku Pańsk: 1584.*

⁴ Joachim Bielski, *Kronika polska Marcina Bielskiego. Nowo przez Ioach. Bielskiego syna jego wydana (...) W Krakowie, w drukarni Jakoba Sibeneychera, Roku Pańskiego 1597.*

⁵ Wyjątkiem są studia z zakresu ikonografii drzeworytów przedstawiających legendarnych i historycznych władców Polski z *Kroniki Bielskiego*, zob. Ewa Chojecka, *Drzeworyty Kroniki Joachima Bielskiego i zaginione gobeliny Anny Jagiellonki. Ze studiów nad związkami artystycznymi Krakowa i Brzegu w XVI wieku*, „Roczniki Sztuki Śląskiej” 1970, t. 7, s. 37–73; Barbara Górka, *Wstęp*, [w:] *Ikones książąt i królów Polskich. Reprodukacja fototypiczna wydania z 1605 r.*, Wrocław 1979, s. V–XVI; Artur Wójcik, *Atrybuty i symbole władzy na drzeworytach Kroniki polskiej Joachima i Marcina Bielskich z 1597 roku*, [w:] *Signa. Studia i szkice z nauk pomocniczych historii. Prace dedykowane Profesorowi Zenonowi Piechowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. Andrzej Marzec, Marcin Starzyński, Kraków 2014, s. 184–207.

⁶ Anna Kocot, *Zagadnienie kształtu typograficznego w badaniach dawnej książki polskiej*, „Terminus” 2003, t. 15, z. 2, s. 151–165, tam też szerokie omówienie literatury przedmiotu; eadem, *Artyści „czarnej sztuki”. Typografia druków Floriana Unglera i Macieja Wirzbięty*, Kraków 2015; Klaudia Socha, *Typografia publikacji pochodzących z drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego 1674–1819*, Kraków 2016.

⁷ Barbara Miodońska, *Władca i państwo w krakowskim drzeworycie książkowym wieku XVI*, [w:] *Renesans. Sztuka i ideologia*, Warszawa 1975, s. 45–96; Ewa Chojecka, *Ilustracja polskiej książki drukowanej*, Warszawa 1980, s. 38–47; Maria Kałamajska-Saeed, *Wilno jako ośrodek graficzny w XVII w. Postulaty badawcze*, „Biuletyn Historii Sztuki” 1993, t. 55, nr 2–3, s. 206–207; Jadwiga Bednarska, *Z dziejów polskiej ilustracji panegirycznej pierwszej połowy XVII wieku. Motywy i tematy antyczne w polskiej*

zostaną przedstawione wstępne wnioski z prowadzonych badań nad ramą wydawniczą oraz kilka uwag o typografii druków J. Siebeneichera. Ogólnie rzecz biorąc, działalność księgarska i drukarska Siebeneicherów w Krakowie (1515–1627) zasługuje na pełne monograficzne opracowanie. Należy mieć nadzieję, że ta biała plama w historii staropolskiej książki zostanie w przyszłości uzupełniona, a niniejszy artykuł jest pewnym krokiem w tym kierunku.

Prezentację tematu należy rozpocząć od ukazania wzorców stosowanych w ramie wydawniczej. Najważniejszym jej elementem była karta tytułowa⁸. Przemyślana kompozycja typograficzna z wykorzystaniem ilustracji lub ozdobników mogła wzbudzić szczególne zainteresowanie i być dodatkową zachętą do nabycia dzieła. W przebadanych pozycjach można wyróżnić kilka typów kompozycyjnych kart tytułowych.

Często korzystano z ramek, które niewielkim kosztem uzupełniały kompozycję frontu książki. Po takie rozwiązanie sięgnięto w czterdziestu pozycjach. W dziewiętnastu z nich zastosowano prostą podwójną typograficzną ramkę liniową, a w kolejnych dziesięciu wykorzystano na karcie tytułowej układ linii marginesów i kolumny używany dla tekstu głównego publikacji. Bardziej wyszukaną formą edytorską ramek posłużono się w dwóch drukach: w dziele Hieronima Powodowskiego *Propozycje z wyroków Pisma świętego*⁹ (1595) oraz w modlitewniku *Rozmyślenia męki niewinnej Pana naszego Jezusa Chrystusa*¹⁰ (1604) przypisywanym żonie drukarza Annie Siebeneicher. W tych publikacjach na kartach tytułowych ułożono podwój-

panegirycznej ilustracji książkowej. *Studium z zakresu ikonografii sztuki nowożytnej*, cz. 1, Katowice 1994, s. 96–99; Marian Malicki, *Repertuar wydawniczy drukarni Franciszka Cezarego starszego 1616–1651*, cz. 1: *Bibliografia druków Franciszka Cezarego starszego 1616–1651*, Kraków 2010, s. 9.

⁸ Szerzej na temat staropolskich kart tytułowych, zob. Małgorzata Komza, *Zdobione karty tytułowe. (Wprowadzenie do typologii na przykładzie siedemnastowiecznej książki gdańskiej)*, „*Studia o Książce*” 1978, t. 8, s. 51–68; Maria Juda, *Karta tytułowa staropolskiej książki drukowanej*, „*Odrodzenie i Reformacja w Polsce*” 2002, t. 46, s. 67–78; Krysztyna Haptaś, *Karty tytułowe starodruków w zbiorach Muzeum Regionalnego w Mielcu*, „*Rocznik Mielecki*” 2003, t. 6, s. 287–300.

⁹ Hieronim Powodowski, *Propozycje z wyroków pisma S. zebrana: Na Sejm Walny Koronny Krakowski w Roku 1595 (...) W Krakowie, w Druk: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M.D.XCV.*

¹⁰ Anna Siebeneicher, *Rozmyślenia męki niewinnej pana naszego Jezusa Chrystusa, z modlitwami (...) W Krakowie w Drukarni J. Jakuba Sybeneychera Roku 1604.*

ną typograficzną ramkę liniową wypełnioną przerywnikiem w kształcie czterolistnego kwiatu, typowego dla druków krakowskich przełomu XVI i XVII w.¹¹ W innych dwóch tytułach – *Myślistwie ptaszym* pióra Mateusza Cygańskiego¹² (1584) oraz w kieszonkowym wydaniu *Evangelia et epistolae*¹³ (1598) – zastosowano ramkę w postaci zwielokrotnionej winietki z motywem plecionki symetrycznej.

Inną formą zdobienia karty tytułowej były prostokątne winiety typu *en tête* z motywami plecionek roślinnych, elementami putt, maszkaronów, głów kobiecych, czy też chrystogramem. Zecer składał je w różnej konfiguracji, tworząc swoiste bordiury drzeworytnicze. Stanowią dekorację w czterech pozycjach: w poczytnym wówczas traktacie Tomasza z Akwinu *O naśladowaniu Pana Chrystusa*¹⁴ (1586), w *Gospodarstwie* Anzelma Gostomskiego¹⁵ (1588) oraz panegirykach na cześć narodzin i chrztu Władysława IV Wazy Joachima Bielskiego *Genethliacon najjaśniejszego Władysława królewicza polskiego i szwedzkiego*¹⁶ (1595) oraz Andrzeja Zbylitowskiego *Na krzciny najjaśniejszemu Władysławowi IV królewiczowi polskiemu i szwedzkiemu*¹⁷ (1595). Te same ozdobniki zostały również wykorzystane w tych książkach jako winieta nagłówkowa na kartach rozpoczynających nowy rozdział, bądź też dekorowały ilustracje.

¹¹ Podobne rozwiązanie kompozycyjne można odnaleźć w drukach dziedziców Jakuba Siebeneichera, chociażby w Wawrzyniec Chlebowski, *Encomium radosnego wszystkimu światu narodzenia Jezusa Chrystusa (...)* W Drukarni u Dziedziców Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1616.

¹² Mateusz Cygański, *Myślistwo ptasze (...)* W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1584.

¹³ *Evangelia et epistolae quae dominicis et festis diebus in Ecclesia Catholica singulis annis leguntur (...)* 1598.

¹⁴ Tomasz z Akwinu, *O naśladowaniu P. Chrystusa i o wzgardzie wszelkiej próżności świata tego czworo prawie złotych książek (...)* a teraz z polskim języku pilnie przejrane i na wieluset miejsc poprawione. W Krakowie W Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańsk: 1586.

¹⁵ Anzelm Gostomski, *Gospodarstwo (...)* W Krakowie W Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1588.

¹⁶ Joachim Bielski, *Genethliacon Najjaśniejszego Władysława, królewicza polskiego i szwedzkiego (...)* W Krakowie w Druk. Jak. Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCV.

¹⁷ Andrzej Zbylitowski, *Na krzciny najjaśniejszemu Władysławowi IV królewiczowi polskiemu i szwedzkiemu (...)* W Krakowie w Druk: Jak: Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCV.

W najbardziej ekskluzywnych wydaniach front książek zdobiono winietami ramkowymi wykonanymi na wysokim poziomie artystycznym, zarezerwowanymi w tamtym czasie głównie dla druków o charakterze luksusowym. W omawianej drukarni dotyczyło to dwóch wspomnianych już dzieł: *Postylli* i *Kroniki polskiej*. W pierwszym przypadku każdą część woluminu rozpoczyna nowa karta tytułowa i stosownie przygotowana winieta ramkowa ze scenami ewangelicznymi i motywami dewocyjnymi. Natomiast w drugim na karcie tytułowej wykorzystano lub wykonano przerys klocka, znanego już z monumentalnego dzieła historiograficznego Macieja Miechowity *Chronica polonorum* z 1519/1521 r., zawierającego elementy architektoniczne, batalistyczne i heraldyczne¹⁸.

W czterdziestu siedmiu pozycjach (niemal połowa produkcji) drukarz nie użył żadnej ramki wyróżniającej kartę tytułową, ale posiadały one inne zdobienia w postaci drobnych winietek umieszczanych symetrycznie względem pionowego środka strony. W kompozycji tekstów karty tytułowej analizowanych druków stosowano wspomniany już przerywnik w kształcie czterolistnego kwiatu. Występuje on przy rozbudowanych tytułach dzieła, gdzie stosowano gradację informacji. Większym stopniem pisma składowano początek tytułu, imię i nazwisko autora oraz adres wydawniczy i rok wydania, natomiast mniejszym krótką przedmowę do czytelnika, informacje o tłumaczu, sentencję psalmową lub dedykacyjną, a także inne teksty wydawnicze stosowne do potrzeb publikacji. Nie były one dłuższe niż 1–4 wiersze. Zdarzało się, że w oficynie dysponowano lub specjalnie wykonywano napis drzeworytniczy tytułu publikacji. Taki zabieg można odnaleźć w pięciu wydaniach. Dwa z nich zostały przygotowane do przedruków satyr

¹⁸ Zob. E. Chojecka, *Drzeworyty...*, s. 39. Ramkę wykorzystano również w trzytomowym tłumaczeniu niemieckich tekstów prawniczych Andrzeja Jaskiera, wydanych u Hieronima Wietora w latach 1534–1535: *Iuris provincialis quod Speculum Saxonum nuncupator municipalis tres* (Zwierciadło Saskie), *Iuris municipalis Maideburgensis* oraz *Proptuariun iuris provincialis Saxonici*, zob. Alodia Kawecka-Gryczowa, Anna Mańkowska, *Wietor Hieronim*, [w:] *Drukarze...*, s. 333. Interesująca nas ramka została również powtórzona w polskim przekładzie *Iuris municipalis* i *Speculum Saxonum* Pawła Szczerbica, wydanych we Lwowie, w 1581 r., zob. Karol Estreicher, *Bibliografia polska*, cz. 3, t. 19, wyd. Stanisław Estreicher, Kraków 1934, s. 218; Paweł Szczerbic, *Ius municipale, to jest prawo miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone*, wyd. Grzegorz Maria Kowalski, Kraków 2011, s. X.

Marcina Bielskiego: *Sejmu niewieściego*¹⁹ (1586/1595) i *Snu majowego*²⁰ (1586). Kolejne dla *Kalendarza świąt rocznych i biegów niebieskich* (1587) Piotra Słowackiego²¹, pieśni *Hołubek* (1588) Stanisława Grochowskiego²² dedykowanej Gabrielowi Hołubkowi poległemu w bitwie pod Byczyną, oraz dla *Myślistwa* (1595) Tomasza Bielawskiego²³. Z kolei tytuł publikacji Pawła Simpliciana *Manelle duchowne abo porządek żywota chrześcijańskiego*²⁴ (1601) sporządzono z pisma frakturowego (nagłówkowego), został on wkomponowany w winietę nagłówkową z motywem kartusza podtrzymwanego przez dwa putta.

W projektach kart tytułowych wykorzystywano również ilustracje. Zabieg taki w drukarni Jakubowej zastosowano w trzynastu drukach. Na front książki dobierano ryciny, które nawiązywały do treści dzieła. Trudno dzisiaj stwierdzić, które z nich zostały wykonane specjalnie z myślą o danym tytule. Z pewnością tak było w przypadku trzech satyr Marcina Bielskiego. W *Sjemie niewieścim* karta tytułowa wzbogacona jest drzeworytem przedstawiającym bohaterki utworu – Katarynę, Beatę, Ludmiłę, Konstancję, Potencjanę, Eufemię i Policenę – zasiadające wokół stołu. W *Śnie majowym* czytelnika zachęca ilustracja o przemyślanej treści ikonograficznej, będąca aluzją do opisywanych wydarzeń politycznych. Widać na niej boskiego Anteusza budzącego ręką drzemiącego pustelnika. W tle tej scenki orzeł, będący wyobrażeniem cesarza Niemiec, zakrzywionymi szponami wbija się w domostwa, a z lasu nieopodal wyłania się łeb wilka z królewskim pierścieniem – symbolem pretendenta do tronu węgierskiego Jana Zygmunta

¹⁹ Marcin Bielski, *Syem Niewiesci Marcina Bielskiego. Teraz nowo przez Joachima Bielskiego wydany M.D.LXXXVI*.

²⁰ Marcin Bielski, *Sen majowy pod gajem zielonym jednego Pustelnika (...)* [1586].

²¹ Piotr Słowacki, *Kalendarz świąt rocznych i biegów niebieskich, z wyborem czasów na rok Pański 1588 przestępny*. Z czterech znanych nam dzisiaj kalendarzy Piotra Słowackiego wytłoczonych u Siebeneichera tylko w jednej pozycji zachowała się karta tytułowa, pozostałe egzemplarze przetrwały do naszych czasów w formie pojedynczych kart, zob. A. Wójcik, *Bibliografia...*, poz. 1, 10, 11, 12.

²² Stanisław Grochowski, *Hołubek [...] do żołnierzów. O którzy sławy wiecznej chcecie dostać bojem (...)* W Krakowie w Drukar: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. LXXXVIII.

²³ Tomasz Bielawski, *Myśliwiec. Omnia subiecisti sub pedibus eius &c (...)* W Krakowie Roku 1595.

²⁴ Paweł Simplician, *Manelle duchowne abo porządek żywota chrześcijańskiego, w którym się zamykają co najkosztowniejsze stroje duchowne dla doskonałości życia pobożnego (...)* W Krakowie, Roku Pańskiego 1601.

Zapoyli²⁵. W trzeciej satyrze pt. *Rozmowa nowych proroków dwóch baranów o jednej głowie*²⁶ (1587) na karcie tytułowej widnieje ilustracja prezentująca dwie figury baranów połączone jedną głową, z Pałacu pod Baranami, komentujące wydarzenia na krakowskim Rynku.

Podobny przykład ilustracji nawiązującej do treści dzieła odnaleźć można na karcie tytułowej pisemka apologicznego pióra Stanisława Grochowskiego *August Wzbudzony*²⁷ (1603). Widnieje na niej drzeworyt odnoszący się do bohaterów poematu – króla Zygmunta Augusta i kanclerza koronnego Walentego Dembińskiego na tle łobzowskiej rezydencji królewskiej. W dwóch kolejnych dziełach z 1588 r. *Pieśniach, Kalliopy Słowieńskiej na terażniejszych pod Byczyną zwycięstwo*²⁸ oraz w *Kalliopei słowieńskich Zygmunta III na stolicę polską wstępującemu*²⁹, na stronach tytułowych znajdują się ilustracje przedstawiające mużę grecką Kaliopę. Drukarz nie wykazał się inwencją twórczą w przypadku dystychów Wojciecha Solikowskiego *Christianorum fastorum disticha*³⁰ (1602) – przy tytule zamieścił niewielkich rozmiarów herb autora (Bończa) pochodzący z serii drzeworytów herbowych przygotowanych do *Kroniki polskiej* Bielskiego.

Na kartach tytułowych druków religijnych J. Siebeneicher umieszczał drzeworyty o charakterze dewocyjnym. W tym przypadku trudno mówić o indywidualnym podejściu do każdej tego rodzaju publikacji, gdyż typograf posługiwał się uniwersalnymi motywami religijnymi, wykorzystując je w różnych dziełach. Ilustracje tego typu mogły również służyć jako obiekt kontemplacji³¹. Stąd prawdopodobnie w *Żywocie Pana Jezusow to jest roz-*

²⁵ Szerzej o symbolice i treści ideowej ilustracji, zob. Joanna Zagożdżon, *Rola motywów onirycznych w „Śnie majowym” Marcina Bielskiego*, „Pamiętnik Literacki” 2002, t. 93, z. 3, s. 60–63.

²⁶ Marcin Bielski, *Rozmowa nowych proroków dwóch baranów o jednej głowie (...)* [1587].

²⁷ Stanisław Grochowski, *August Wzbudzony (...)* W Krakowie W Drukarniej Jakuba Sybeneychera Roku Pańskiego 1603.

²⁸ Stanisław Grochowski, *Pieśni, Kalliopy Słowieńskiej i na terażniejszych pod Byczyną zwycięstwo (...)* W Krakowie w Druk: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. LXXXVIII.

²⁹ Stanisław Grochowski, *Kalliopea słowieńska Zygmunтови III na stolicę polską wstępującemu (...)* W Krakowie w Druk: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. LXXXVIII.

³⁰ Wojciech Solikowski, *Christianorum fastorum disticha, (...)* Cracoviae, 1602.

³¹ Na taką funkcję rycin w książkach religijnych zwróciła ostatnio słusznie uwagę K. Socha, *Typografia...*, s. 456.

myślenia nabożne Ludwika z Grenady³² (1592) oraz *Rozmyślaniach męki niewinne Pana naszego Jezusa Chrystusa* Anny Siebeneicherowej (1604) znajduje się popiersie z niepełnym profilem Chrystusa umieszczone w otoku z sentencją *EGO SUM VIA. VERITAS ET VITA*. Podobny zabieg zastosowano w *Żywocie Panny Marii*³³ (1597) oraz w *Rytmach i zacnościach dobrodziejstwach i pobożnym wyznaniu Rodzicielskiej Boskiej Dziewicy Marii* (1598) w przekładzie Grochowskiego i Przeclawa Mojeckiego³⁴, gdzie zamieszczono *en face* Matkę Boską w obwódce z napisem *S(anta) MARIA MATER DEI*. Z kolei kartę początkową modlitewnika *Clypeus spiritualis*³⁵ (1598) zdobi ilustracja wiernego odmawiającego przy łożku poranną modlitwę, natomiast dzieło pt. *Manelle duchowne* Pawła Simpliciana – rycina Chrystusa upadającego pod ciężarem krzyża.

W dolnej części karty tytułowej zazwyczaj mieścił się adres wydawniczy. Poza nazwą oficyny (Siebeneicher stosował swoje imię i nazwisko) podawano miejsce i rok wydania. W siedemdziesięciu czterech przypadkach adres wydawniczy występuje na karcie tytułowej, sześć razy adres jest niepełny, nie podano bowiem oficyny. We wspomnianych *Manellach duchownych* Pawła Simpliciana oraz panegiryku weselnym autorstwa Jana Skrzyńskiego³⁶ z 1603 r. zastosowano ciekawy zabieg polegający na umieszczeniu niepełnego adresu na karcie tytułowej, natomiast pełny wraz z nazwiskiem drukarza podano na ostatniej karcie druku. Inny osobliwy wariant przedstawiają: druk Ludwika z Grenady o *Żywocie Pana Jezusa* oraz dzieło Pedro de Ribadeneyry *Żywot Ignacego Loyoly*³⁷ (1593). Kompletny adres wydaw-

³² Ludwik z Grenady, *Żywot Pana Jezusa to jest rozmyślania nabożne a gruntowne przedniejszych spraw zbawiciela naszego, na dwie części rozdzielone teraz nowo z rozmaitych doktorów katolickich, a osobliwie (...) zebrane W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCII*.

³³ *Żywot Panny Marii Matki P. Jezusowej, (...) W Drukarni Jak. Sibeneuchera, Roku Pańskiego, M.D.XCVII*.

³⁴ Stanisław Grochowski, Przeclaw Mojecki, *Rytm i zacności dobrodziejstwach i pobożnym wyznaniu (...) dawnym i sztucznym wierszem łacińskim spisane, a teraz na nowo takowy polskim wyrażone (...) W Krakowie w druk: Jak: Sibeneychera 1598*.

³⁵ *Clypeus spiritualis. Crac. In Officina Iac. Sibeneycher. Anno 1598*.

³⁶ Jan Skrzyński, *Epithalamium Nobilissimo viro (...) Alberto Welsniowski nec non (...) Elisabethe Gorczycka eidem in thalamum succedenti amoris ego (...)*, [1603].

³⁷ Pedro de Ribadeneyra, *Żywota Ignacego Loyole, (...) przodka i fundatora (...) dawno po łacinie napisanego, a teraz w polski język przełożonego (...) W Krakowie w Druk: Jak: Siebeneichera Roku Pańskiego M. D. XCIII*.

niczy wydrukowano w nich zarówno na karcie tytułowej, jak i na ostatniej karcie. Omawiając ostatnie karty druków, warto wspomnieć, że Siebeneicher umieszczał tam swoją metryczkę sześć razy, natomiast tylko dwa druki nie posiadają żadnego adresu wydawniczego w formule przedstawionej wyżej. Rzadko też w publikacjach drukowana była formuła przywileju *cum gratia & privilegio S. R. M.*, gdyż jedynie w sześciu pozycjach³⁸.

Analizując występowanie adresu wydawniczego, warto poruszyć zagadnienie sygnetu drukarni. Jakub, dziedzicząc po swoim ojcu Mateuszu Siebeneicherze warsztat drukarski, przejął również stosowany znak firmowy, podkreślił tym samym ciągłość ideową przedsiębiorstwa³⁹. Motyw ikonograficzny sygnetu stanowiło berło, znane chociażby z dzieł antwerpskiego drukarza Joannesa Steelsiusa. Umieszczone w części centralnej osadzone jest w skale, na której siedzą dwa ptaki skierowane dziobami w jego stronę, nad nimi widać inne ptaki lecące, a całość ujęto w otok z napisem *concordia parvae res cresunt*⁴⁰. Nie było to jednak pierwotne wyobrażenie sygnetowe stosowane przez oficynę Mateusza. Początkowo oznaczał swoje druki gmerkiem utworzonym z własnych inicjałów połączonych z czwórka, której ramię zakończone było krzyżem, a całość kompozycji znajdowała się na tarczy z licznymi zdobieniami, zawieszona na gałęzi dębu. Znak ten stanowił swoistą zagadkę emblematyczną. O ile monogram „MS” jest łatwy do rozszyfrowania, to wykorzystywanie dębu ma wielorakie symboliczne znaczenia oraz stanowi grę słów będącą aluzją do niemieckiego nazwiska rodowego Siebeneicherów (*sieben* – siedem, *die Eiche* – dąb)⁴¹. Ponieważ Jakub na dokumentach również posługiwał się pieczęcią sygnetową, na któ-

³⁸ W dwóch pozycjach drukarz dołączył teksty otrzymanych przywilejów, były to: *Myślistwo ptasze* M. Cygańskiego (1584) oraz *Kronika polska* (1597). Edycja przywilejów, zob. *Privilegia Typographica Polonorum. Polskie przywileje drukarskie 1493–1793*, wyd. Maria Juda, Lublin 2010, nr 62 i 81.

³⁹ Katarzyna Krzak-Weiss, *Polskie sygnety drukarskie od XV do połowy XVII wieku*, Poznań 2006, s. 13.

⁴⁰ Więcej na temat stosowanych przez Mateusza Siebeneichera sygnetów, zob. Paulina Buchwald-Pelcowa, *Emblematyczne koneksje sygnetu Mateusza Siebeneichera*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1981, t. 31, s. 109–112; K. Krzak-Weiss, *Polskie...*, s. 79, 125, tabl. XVI; Ryszard Grześkowiak, *Związki sygnetów dawnych polskich drukarzy z emblematami Alciatusa*, „Barok” 2007, t. 14, z. 1, s. 272–273; Justyna Kiliańczyk-Zięba, *Sygnety drukarskie w Rzeczypospolitej XVI wieku. Źródła ikonograficzne i treści ideowe*, Kraków 2015, s. 150–152.

⁴¹ J. Kiliańczyk-Zięba, *Sygnety...*, s. 102.

rej widniej wyobrażenie tego drzewa, można przyjąć, że dąb pozostał jego herbem osobistym⁴². W drukach stosował opisany wyżej znak, który nieznacznie zmienił w stosunku do wariantów wykorzystywanych przez ojca.

Niemniej, przeglądając repertuar wydawniczy drukarni, można zauważyć, że nie zyskał on szerszego zastosowania. J. Siebeneicher użył sygnetu jedynie czterokrotnie. Pierwszy raz pojawia się na karcie tytułowej pisma pt. *Traktat różnych poselstw lubelskich*⁴³ z 1592 r. W następnych latach odnaleźć można wyobrażenie sygnetowe na ostatniej karcie *Evangelia et epistolae* oraz w pozycjach autorstwa Krzysztofa Warszewickiego – w wariantcie A dzieła *De cognitione sui ipsius libri tres*⁴⁴ (1600) oraz w *Caesarum, regum et principum unius et eiusdem partim generis*⁴⁵ (1603).

* * *

W dalszej kolejności omówienia wymagają pozostałe części ramy wydawniczej. Na stronie *verso* karty tytułowej w drukach staropolskich zamieszczane były charakterystyczne stemmaty, epigramaty lub wiersze polecające. Miały formę krótkich wierszowanych utworów, najczęściej odnoszących się do godła herbowego osoby, której autor dzieła zawdzięczał mecenat lub odwoływały się do splendoru pełnionej funkcji państwowej, czy też kościelnej mecenasa⁴⁶. Zazwyczaj utwory te sąsiadowały na karcie z herbem. Były one

⁴² *Ibidem*, s. 104, przyp. 178.

⁴³ *Traktat różnych poselstw lubelskich i odprawa ich przez szlachcica jednego polskiego jako najpilniej spisany i wydany. W Krak: w Druk: Jakuba Siebeneychera: Roku Pańskiego 1592.*

⁴⁴ Krzysztof Warszewicki, *De cognitione sui ipsius libri tres. (...) Cracoviae, In Officina Iacobi Sibeneycher, Anno Dni, M. DC.*

⁴⁵ Krzysztof Warszewicki, *Caesarum, regum et principum unius et eiusdem partim generis et nominis, partim etiam imperii ac dominationis vitarum parallelarum libri duo (...) Cracoviae, In Officina Iacobi Sibeneycher Anno Dni. M.DC.III.* Ten sam klocek sygnetowy stosowano w oficynie po śmierci drukarza w 1604 r., gdy zarząd pełniła jego żona Anna. Zagadnienie to wymaga jednak szczegółowych badań, warto jedynie odnotować, że sygnet pojawia się chociażby w popularnym wówczas podręczniku do nauki łaciny, zob. Jan Ludwik Vives, *Colloquia sive linguae latinae exercitatio (...) Cracoviae, Apud Viduam Iacobi Sibeneycher, 1609.*

⁴⁶ Zob. więcej na ten temat: Paulina Buchwald-Pelcowa, *Emblematy w drukach polskich i Polski dotyczących XVI–XVIII w. Bibliografia*, Wrocław 1981, s. 51–52; eadem, *Na pograniczu emblematów i stemmatów*, [w:] *Słowo i obraz. Materiały Sympozjum Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk. Nieborów, 29 września – 1 października 1977 r.*, red. Agnieszka Morawińska, Warszawa 1982, s. 73–95; Franciszek Pilarczyk, *Stemmata w drukach polskich XVI wieku*, Zielona Góra 1982; Alina Dziecioł,

słownym wcieleniem herbu, ale również interesującym dopełnieniem dedykacji umieszczonej na dalszych stronach publikacji⁴⁷. W omawianej oficynie jedna trzecia całości znanej nam dzisiaj produkcji zawierała stemmaty. Rzadko natomiast, gdyż jedynie w jedenastu drukach, kartę tytułową *verso* zostawiono pustą.

W dwóch wydaniach dzieła *Ścieszki pobożnego chrześcijanina* Androcego Fulwiusza⁴⁸ (1600/1601) na odwrocie karty tytułowej przedstawiono samą ilustrację herbu bez towarzyszącego mu tekstu. Czytelnik dopiero z rozbudowanej dedykacji znajdującej się w dalszej części dzieła może dowiedzieć się, że umieszczony na początku druku kartusz z herbem Bończa wraz z atrybutami biskupimi należy do arcybiskupa lwowskiego Jana Dymitra Solikowskiego. Podobnie jest w oracji Piotra Skidzieńskiego pt. *In faustissimum adventum*⁴⁹ (1600) z okazji ingresu Bernarda Maciejowskiego na biskupstwo krakowskie, gdzie widnieje herb Ciołek. To samo wyobrażenie herbu Ciołek zostało wykorzystane w *Przewodniku albo Kościołów krakowskich i rzeczy w nich wiedzenia i widzenia godnych krótkie opisanie*⁵⁰ (1603). Ostatnią pozycją obrazującą opisywany przykład jest oracja Jana Foxa na cześć zmarłego kardynała Jerzego Radziwiłła (herbu Trąby) z 1601 r.⁵¹

Autor, tłumacz lub wydawca najdobitniej okazywał wdzięczność swojemu patronowi dopiero we właściwym utworze dedykacyjnym. W dru-

Książka jako symbol w kulturze polskiej XVII wieku, Warszawa 1997, s. 57–88; Bartłomiej Czarski, *Stemmaty w staropolskich książkach, czyli rzecz o poezji heraldycznej*, Warszawa 2012.

⁴⁷ Renarda Ociecek, *Staworodne wizerunki. O wierszowanych listach dedykacyjnych z XVII wieku*, Katowice 1982, s. 18.

⁴⁸ Fulwiusz Androcy, *Ścieszka pobożnego chrześcijanina to jest nauk i przestrogi co potrzebniejsze na poratowanie wszystkich zbawienia pragnących, z włoskich scriptów kapłana jednego (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1600*.

⁴⁹ Piotr Skidzieński, *In Faustissimum Adventum [...] Bernardi Maciejowski [...] Oratio (...) Cracoviae, In Officina Iacobi Sibeneycher, Anno Dni 1600*.

⁵⁰ *Przewodnik abo Kościołów krakowskich i rzeczy w nich wiedzenia i widzenia godnych krótkie opisanie [...] przydany jest katalog wszystkich królów polskich i biskupów krakowskich (...) W KRAK. W Druk. Jak. Siebeneychera Roku 1603*.

⁵¹ Jan Fox, *Oracja na rocznicy Jerzego Kardynała Radziwiłła. (...) W Krakowie W Drukarni Jakuba Sybeneychera Roku 1601*. Osobnym przypadkiem jest wspomniany unikatowy panegiryk plakat emblematyczny Jana Ostrowskiego, gdzie herb kardynała Radziwiłła został umieszczony na samej górze arkusza formatu *in plano*, a reszta elementów, w tym epigramat, w odpowiednim układzie, zob. B. Czarski, *Nie całkiem...*, s. 14, 20, rys. 1.

kach J. Siebeneichera dedykacje liczyły nawet do kilku stron, często miały charakter wprowadzenia do treści dzieła, a twórca opisywał w nich również okoliczności powstawania książki. Były składane odmiennym krojem i stopniem pisma. W składzie tych tekstów zdarzały się zmiany gwałtowne, zaburzające interlinię i ogólną estetykę, lecz w ten sposób starano się podkreślić pewne partie dedykacji⁵². Zazwyczaj zaczynały się one ozdobnym inicjałem. Wyliczano tytuły, sprawowane funkcje, zalety i cnoty jej adresata. Lista adresatów dedykacji w drukach Siebeneicherowskich jest długa, znaleźli się wśród nich królowie Polski (Stefan Batory i Zygmunt III Waza), urzędnicy państwowi, szlachta czy wyższe duchowieństwo. Najczęściej, bo aż sześciokrotnie, pojawia się postać wspomnianego biskupa krakowskiego Bernarda Maciejowskiego⁵³.

Zdarzało się, że pochwalny utwór pisali także sami drukarze (zazwyczaj czynili to autorzy, tłumacze lub wydawcy dzieła). J. Siebeneicher jest autorem dwóch tego rodzaju tekstów. W dziele Anzelma Gostomskiego *Gospodarstwo* Siebeneicher swoją notę skierował do wojewodzica rawskiego Jakuba Gostomskiego, który był synem autora. Z dedykacji tej dowiedzieć się można, że A. Gostomski zmarł, pozostawiając swoje dzieło w rękopisie, a drukarz opisuje okoliczności ostatecznego wydania pozycji przy współpracy z doktorem Wojciechem Oczką. Drugi raz Siebeneicher chwycił za pióro i napisał przedmowę dedykowaną biskupowi B. Maciejowskiemu, będącą wprowadzeniem do wspomnianego już *Przewodnika* z 1603 r. Drukarz wyraża w nim nadzieję, że dziełko to będzie pomocne dla pielgrzymów przybywających do Krakowa.

Wstępy (uwagi, odezwy) skierowane do czytelnika znalazły się w dwudziestu ośmiu drukach z oficyny Siebeneichera. Umieszczano je w różnych częściach publikacji – mniej rozbudowane były składane na karcie tytułowej, inne po dedykacji lub jako zakończenie rozdziałów, wątków, modlitw, czy też na samym końcu dzieła. To ostatnie rozwiązanie zauważyć można w pierwszym wydaniu *Ścieżek pobożnego chrześcijanina* Androcego, gdzie na końcowej karcie drukarz zamieścił krótki tekst noszący tytuł *Typograf czytelnikowi*. Informuje w nim o opóźnieniu druku z uwagi na panującą

⁵² Kinga Tutak, *O dedykacjach w drukach polskich XVI i XVII w. (grafia i interpunkcja)*, Kraków 2013, s. 173.

⁵³ Więcej na temat roli i znaczeniu mecenatu Bernarda Maciejowskiego, zob. Amelia Dicianówna, *Kardynał Bernard Maciejowski jako opiekun uczonych i literatów*, „Collectedanea Theologica” 1934, t. 15, z. 3, s. 323–359.

Element ramy wydawniczej	Liczba druków	Umiejscowienie w druku
Wstęp (uwagi, odezwy) do czytelnika	28	Karta tytułowa <i>recto</i> , przed i po treści zasadniczej dzieła
Spis treści	9	Przed i po treści dzieła, po zakończeniu rozdziału
Stemmata, epigramaty, wiersze polecające	27	Karta tytułowa <i>verso</i> lub format <i>in plano</i>
Dedykacja	55	Karta tytułowa <i>recto</i> , przed treścią dzieła
Formuła przywileju	6	Karta tytułowa <i>recto</i> , ostatnia karta dzieła
Przedruk przywileju	2	Przed treścią dzieła
Indeks rzeczowy	9	Przed i po treści dzieła

Tabela 1. Elementy ramy wydawniczej druków Jakuba Siebeneichera⁵⁴

w Krakowie zarazę uniemożliwiającą funkcjonowanie warsztatu. W innych tego typu tekstach autor, tłumacz bądź wydawca zwracał się do czytelnika, objaśniał walory swojej pracy, dedykacji, noty te niekiedy były zbieżne z treścią dedykacji.

Następną ważną część ramy wydawniczej stanowiły spis treści i indeksy rzeczowe, pojawiają się one w niemal dwudziestu drukach J. Siebeneichera. Przygotowywano je przede wszystkim w księgach o dużej objętości i podobnie jak współcześnie miały pomagać czytelnikowi w orientacji w treści dzieła oraz w odnalezieniu interesującego go zagadnienia. Oznaczane były przy tym numery stron i foliacji w postaci cyfr arabskich, ale czasem również rzymskich. W niektórych przypadkach, przy ważnym rozdziale ujętym w spisie, stosowano rubrykę w kształcie wskazującej ręki.

Specyficzny, a zarazem interesujący zabieg edytorski odnaleźć można na kartach jezuickiego dziełka propagandowego autorstwa Marcina Łaszczka

⁵⁴ Opracowanie własne. Uwzględniono jedynie te druki, które posiadają ramę wydawniczą.

*Pogrom lewartowski*⁵⁵ (1592). Publikacja przedstawia dysputę teologiczną, która odbyła się w Lewartowie między jezuitami i arianami w pierwszych dniach stycznia 1592 r. Na końcu tego druku umieszczono dodatek wiary zawierający głównie tezy i artykuły praw wiary powszechnej chrześcijańska, sformułowane przez Adriana Radziwińskiego, a ogłoszone kilka dni przed dysputą 26 grudnia 1591 r. Umieszczenie ich na końcu dzieła miało z pewnością za zadanie uzupełnić wiedzę czytelnika i wzmocnić argumenty Łaszcz, ukrywającego się pod pseudonimem Grzegorz Piotrowski. Drukarz, zapewne w porozumieniu z wydawcą i autorem, postanowił nadać artykułom Radziwińskiego odróżniający od pozostałej treści dzieła kształt edytorski i typograficzny. Wytłoczył je na ostatniej stronie składki książki w formacie większym, a następnie złożył karty do rozmiarów formatu publikacji. Kartę Siebeneicher ozdobił w nagłówku listwą dekoracyjną przedstawiającą w części centralnej chrystogram w kartuszu podtrzymywany przez putta oraz układając ramkę z drobnej winietki okalającej treść artykułów.

* * *

Oceniając nieco szerzej niż tylko w ograniczeniu do ramy wydawniczej ogólną estetykę druków omawianej oficyny, należy wyraźnie zaznaczyć, że swoimi kompozycjami i wzorcami typograficznymi drukarz nie odstawał od innych konkurencyjnych warsztatów w tamtym okresie. Książki J. Siebeneichera miały typowy dla swojej epoki (druga połowa XVI w.) układ. Pozostaje pokrótce omówić typografię drukarza, zwracając uwagę, że zagadnienie to wymaga dalszych prac.

Ważnym elementem każdej publikowanej książki jest jej format. Jest bodaj najbardziej charakterystycznym elementem każdego druku, który w sposób techniczny podpowiada dzisiejszym badaczom dawnej książki, do jakich celów służyła dana publikacja. Duże formaty typu *in folio* wskazują na dzieła obszerne objętościowo, przeznaczone przeważnie do użytkowania zbiorowego, jak np. księgi liturgiczne czy druki urzędowe i dzieła historyograficzne⁵⁶. Anna Kocot słusznie zauważa, że wykorzystanie formatu *in folio* jest cechą wspólną tzw. edycji luksusowych. Na przykładzie druków

⁵⁵ Marcin Łaszcz, *Pogrom lewartowski, to jest o wygranej (...) Adriana Radziwińskiego (...) dysputacji która roku 1592 dnia 13 i 14 stycznia z ewangeliki i nowokrzęćcami jawnie miał w Lewartowie. Rozmowa katolika, nowokrzęćca, ewangelika i luteranina (...) W Krakowie w Druk: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCII.*

⁵⁶ K. Socha, *Typografia...*, s. 295–296.

Macieja Wirzbięty i Floriana Unglera badaczka wyróżniła oprócz formatu następujące kryteria druków o wysokiej jakości: ramka linijna, winieta ramkowa na karcie tytułowej, wewnętrzne „karty tytułowe”, rozbudowana rama wydawnicza, bogata ornamentyka i liczne ilustracje⁵⁷. Mniejsze formaty książek jak czwórka, ósemka, dwunastka czy szesnastka wymagały od zecera odpowiednich umiejętności nie tylko kompozycyjnych, ale także estetycznych i optycznych. Niekiedy zmuszony był do skomplikowanego składu tekstu z ilustracjami różnych rozmiarów (często bardzo małych, o prostych motywach ikonograficznych). Starano się wyliczać wielkość tekstu tak, aby stosowna partia była składana tym samym stopniem w składce, bez konieczności zmniejszenia stopnia.

W drukarni J. Siebeneichera najpowszechniejsze były dzieła składane formatem *in quarto* – dotyczy to przeszło siedemdziesięciu pięciu przebadanych publikacji, co stanowi trzy czwarte łącznej produkcji oficyny. Format *in folio* wykorzystywany był w oficynie Jakubowej wyłącznie do edycji luksusowych: *Postylli* Wujkowej, *Gospodarstwa* A. Gostomskiego, *Kroniki polskiej* Bielskich i dwóch dzieł Warszewickiego – *De cognitione sui libri tres* (1601) oraz *Caesarum, regum et principum* (1603). Z kolei format *in octavo* został zastosowany dziesięć razy i służył w większości przypadków do drukowania literatury religijnej. Pozostałe formaty – tzw. kieszonkowe *in duodecimo* oraz *in sextodecimo* (po pięć druczków dla każdego formatu) przeznaczone były do tłoczenia kalendarzy, dzieł religijnych (zwłaszcza medytacyjnych i modlitewników) oraz druków informacyjnych.

J. Siebeneicher preferował układ tekstu w postaci druku jednokolumnowego. Niezmiernie rzadko pojawia się układ dwukolumnowy w obszarze jednej strony, a jeśli już, to tylko w określonej partii tekstu. W układzie tekstu dominuje schemat blokowy i chorańkowy. Drukarz stosował wcięcia akapitowe znane nam z dzisiejszych druków, jak również wysunięcie pierwszego wiersza akapitu. W rozbudowanych tytułach, nagłówkach lub zakończeniach rozdziałów i całego dzieła używał układu *en cul-de-lampe*.

Warto również wspomnieć o dwóch interesujących szczegółach. W zakończeniach rozdziałów lub całego dzieła Siebeneicher stosował różne wyróżniki słowne. W tekstach poetyckich *FINIS* lub *KONIEC*, w tekstach religijnych *AMEN* lub bardziej wyszukane zwroty, jak choćby w *Dysputa-*

⁵⁷ A. Kocot, *Artyści...*, s. 372.

*cji lubelskiej Marcina Łaszcza*⁵⁸ (1592): *Boga w trójcy jedyne go chwała na wieki*, czy też w publikacji Stanisława Poklateckiego *Pogrom czarnoksiężskie błędy, latawców zdrady i alchemiczne fałszy* (1595)⁵⁹: *Wszystko pod rozsądek Kościoła Katolickiego*. Bywały też w tym miejscu wykorzystywane ozdobniki z zasobu, najczęściej drobne winietki. Występowały one wraz z tekstem lub umieszczone oddzielnie kończyły dzieło.

Praktycznie wszystkie większe przedsięwzięcia wydawnicze Siebenichera posiadają na kartach foliację lub paginację⁶⁰. Towarzyszyła im żywa pagina, w której tłoczono winietkę lub pierwsze słowa tytułu, lub rozdziału pismem nagłówkowym. W tekstach zdarzało się, że wyróżniano innym stopniem i krojem imiona i nazwiska, tytuły, puenty, cytaty lub sentencje. Niekiedy zaburzały one kompozycję układu tekstu, jednak były to wzorce powszechnie wówczas stosowane przez drukarzy.

Jakub nie w pełni wykorzystywał możliwości swojego warsztatu. W drukach ulotnych miał manierę eksploataowania sprawdzonego układu, o którym Magdalena Komorowska pisała w następujący sposób: „raz wypracowany, w związku z trudnościami technologicznymi, usilnie starano się zachować”⁶¹. Miał też nietypową skłonność do stosowania serii inicjałów wersalikowych pisma antykwowego (nagłówkowego), składanego razem z tekstem podstawowym tłoczonym szwabachą.

Kształt graficzny druków mógł mimo wszystko w tamtych czasach robić dobre wrażenie. Jakub swobodnie korzystał z pozostawionych mu przez ojca klocków drzeworytowych, sam też tworzył nowe. Nie do końca potrafił jednak estetycznie wkomponować ilustrację w kolumnę tekstową, czego dowodem są drzeworyty batalistyczne zamieszczone w *Kronice* Bielskiego – ich wymiary wykraczają poza linię kolumny⁶². Nie można jednak odmówić

⁵⁸ Marcin Łaszcza, *Dysputacja lubelska x. Adriana Radziwińskiego (...) ze Statoriuszem (...) o przedwieczności bóstwa pana i Boga naszego Jezusa Chrystusa (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebenichera Roku Pańskiego 1592*.

⁵⁹ Stanisław Poklatecki, *Pogrom, czarnoksiężskie błędy, latawców zdrady i alchemiczne fałszy, jako rozprasa (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebenichera 1595*.

⁶⁰ Wyłączając druki o objętości pół lub jednoarkuszowej, do grupy tej należały panegiryki i wszelkie druki ulotne.

⁶¹ Magdalena Komorowska, *Szesnastowiecznego typografa dążenie do doskonałości – z tajemnic warsztatu Andrzeja Piotrkowczyka*, [w:] *W poszukiwaniu odpowiedniej formy. Rola wydawcy, typografa, artysty i technologii w pracy nad książką*, red. Małgorzata Komza, Ewa Jabłońska-Stefanowicz, Ewa Repucho, Wrocław 2012, s. 274.

⁶² E. Chojcka, *Drzeworyty...*, s. 48.

jego edycjom luksusowym zaangażowania i środków, które stawiają te publikacje wysoko w repertuarze druków krakowskich tego okresu. Projekty książek J. Siebeneichera są dojrzałymi i świadomymi wytworami działalności jego oficyny, widać w nich jednak pewną rutynę, która gubiła drukarza.

Na tym szerokim i wymagającym żmudnych działań polu badawczym można zauważyć wiele interesujących szczegółów, które prowadzą do pewnych wniosków i hipotez, jak w przypadku trzech charakterystycznych prostokątnych winietek z motywem kaligraficznym, wykorzystywanych przez J. Siebeneichera w nagłówkach rozdziałów oraz w tzw. paginie zamkniętej. Drukarsz stosował te ozdobniki w miejscach opisanych wyżej z niezwykłą jak dla siebie konsekwencją, bowiem większość winiet umieszczał w drukach swobodnie, niezależnie od pierwotnej funkcji. Podobne elementy stosowali też inni drukarze, jak chociażby Jan Januszowski, Wojciech Kobylński oraz pochodzący z Wieliczki Jan Karcana, drukujący w tamtym czasie w Wilnie. Prowadzona analiza materiału drukarskiego pozwala na stwierdzenie, że wszyscy ci drukarze mogli korzystać z usług tego samego gisera, prawdopodobnie Konrada Forstera, działającego wówczas przy Drukarni Łazarzowej⁶³.

Przedstawiony wyżej dorobek wydawniczy i drukarski J. Siebeneichera, choć zaprezentowany pobieżnie, wydaje się interesującym uzupełnieniem wiedzy o drukach oficyn krakowskich z przełomu XVI i XVII w. Dalsze badania nad zasobem mogą wskazać kolejne związki między materiałem graficznym występującym w projektach książek J. Siebeneichera a pozostałymi warsztatami drukarskimi funkcjonującymi wówczas w Krakowie.

⁶³ Świadczą o tym również inne winietki stosowane zwłaszcza przez Karcana, tożsame z tymi, których używał Siebeneicher. Zagadnienie to wymaga jednak dalszych badań. Przypuszcza się, że J. Karcana mógł uczyć się zawodu (podobnie jak Kobylński) w oficynie Mateusza Siebeneichera. Znane są późniejsze kontakty zawodowe między Karcanem a Jakubem Siebeneicherem, zob. Alodia Kawecka-Gryczowa, *Karcana Jan*, [w:] *Drukarsze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*, z. 5: *Wielkie Księstwo Litewskie*, oprac. Alodia Kawecka-Gryczowa, Krystyna Korotajowa, Wojciech Krajewski, Wrocław 1959, s. 107–108; eadem, *Forster Konrad*, [w:] *Drukarsze...*, s. 39–40; Maria Zychowicz, *Kobylński Wojciech*, [w:] *Drukarsze...*, s. 101–103.

BIBLIOGRAFIA

Stare druki

(Podane zostały jedynie te stare druki z oficyny Jakuba Siebeneichera, które cytowane są w tekście).

Bayerische Staatsbibliothek

Siebeneicher Anna: *Rozmyślania męki niewinnej pana naszego Jezusa Chrystusa, z modlitwami (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Sybeneychera Roku 1604*, sygn. 4 Asc. 115 m.

Biblioteka Jagiellońska

Androcy Fulwiusz: *Ścieszka pobożnego chrześcijanina to jest nauk i przestrogi co potrzebniejsze na poratowanie wszystkich zbawienia pragnących, z włoskich scriptów kapłana jednego (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1600*, sygn. Cim. 4673.

Bielski Joachim: *Kronika polska, Marcina Bielskiego. Nowo Przez Ioach. Bielskiego syna jego wydana (...) W Krakowie, w drukarni Jakoba Sibeneychera, Roku Pańskiego 1597*, sygn. Cim. 8176.

Clypeus spiritualis. Crac. In Officina Iac. Sibeneycher. Anno 1598, sygn. Cim. 989.

Evangelia et epistolae quae dominicis et festis diebus in Ecclesia Catholica singulis annis leguntur (...) 1598, sygn. Cim. 1026.

Gostomski Anzelm: *Gospodarstwo (...) W Krakowie W Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1588*, sygn. Cim. 8180.

Ludwik z Grenady: *Żywot Pana Jezusa to jest rozmyślania nabożne a gruntowne przedniejszych spraw zbawiciela naszego, na dwie części rozdzielone teraz nowo z rozmaitych doktorów katolickich, a osobliwie (...) zebrane W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCII*, sygn. Cim. 6042.

Łaszcz Marcin: *Dysputacja lubelska x. Adriana Radziwińskiego (...) ze Statoriuszem (...) o przedwieczności bóstwa pana i Boga naszego Jezusa Chrystusa (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego 1592*, sygn. Cim. 4661.

Poklatecki Stanisław: *Pogrom, czarnoksiężskie błędy, latawców zdrady i alchemickie fałszy, jako rozprasza (...) W Krakowie z Drukarnie Jakuba Siebeneychera 1595*, sygn. Cim. 4667.

Powodowski Hieronim: *Propozycje z wyroków pisma S. zebrana: Na Sejm Walny Koronny Krakowski w Roku 1595 (...) W Krakowie, w Druk: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M.D.XCV*, sygn. Cim. 5461.

Ribadeneyra Pedro de: *Żywota Ignacego Loyole, (...) przodka i fundatora (...) dawno po łacinie napisanego, a teraz w polski język przełożonego (...) W Krakowie w Druk: Jak: Siebeneichera Roku Pańskiego M. D. XCIII*, sygn. Cim. 4665.

Simplician Paweł: *Manelle duchowne abo porządek żywota chrześcijańskiego, w którym się zamykają co najkosztowniejsze stroje duchowne dla doskonałości życia pobożnego (...) W Krakowie, Roku Pańskiego 1601*, sygn. 311104 I.

Skidzieński Piotr: *In Faustissimum Adventum [...] Bernardi Maciejowski [...] Oratio (...) Cracoviae, In Officina Iacobi Sibeneycher, Anno Dni 1600*, sygn. Cim. 5591.

Słowacki Piotr: *Kalendarz świąt rocznych i biegów niebieskich, z wyborem czasów na rok Pański 1588 przestępny*, sygn. Cim. 1055.

Solikowski Jan Dymitr: *Christianorum fastorum disticha. Ab Alberto Solikowski a Solki collecta, in ordinem digesta, saepius per diligentem reuisa & sub incudem, nunc primum data Cracoviae, In Officina Iac. Sibeneicher Anno Dni 1602*, sygn. 5106 I.

Solikowski Wojciech: *Christianorum fastorum disticha, (...) Cracoviae, 1602*, sygn. 5106 I.

Tomasz z Akwinu: *O naśladowaniu P. Chrystusa i o wzgardzie wszelakiej próżności świata tego czworo prawie złotych ksiąg (...) a teraz z polskim języku pilnie przejrzone i na wieluset miejsc poprawione. W Krakowie W Drukarni Jakuba Siebeneichera Roku Pańsk: 1586*, sygn. Cim. 1202.

Traktat różnych poselstw lubelskich i odprawa ich przez szlachcica jednego polskiego jako najpilniej spisany i wydany. W Krak: w Druk: Jakuba Siebeneichera: Roku Pańskiego 1592, sygn. Cim. 4662.

Warszewicki Krzysztof: *Caesarum, regum et principum unius et eiusdem partim generis et nominis, partim etiam imperii ac dominationis vitarum parallelarum libri duo (...) Cracoviae, In Officina Iacobi Sibeneicher Anno Dni. M.DC.III*, sygn. 3807 III.

Warszewicki Krzysztof: *De cognitione sui ipsius libri tres. (...) Cracoviae, In Officina Iacobi Sibeneicher, Anno Dni, M. DC*, sygn. Cim. 8146.

Wujek Jakub: *Postilla catholica to jest kazania na ewangelie niedzielne y odświętne przez cały rok: według wykładu samego prawdziwego, kościoła s. powszechnego. Teraz znowu przejrzana i poprawiona. (...) W Krakowie W Drukarni Siebeneicherowej: Roku Pańsk: 1584*, sygn. Cim. 8303.

Biblioteka Kórnicka PAN

Bielawski Tomasz: *Mysłiwiec. Omnia subiecisti sub pedibus eius &c (...) W Krakowie Roku 1595*, sygn. Cim.Qu.2650.

Cygański Mateusz: *Mysłistwo ptasze (...) W Krakowie w Drukarni Jakuba Siebeneichera Roku Pańskiego 1584*, sygn. Cim.Qu.2247.

Fox Jan: *Oracja na rocznicy Jerzego Kardynała Radziwiłła. (...) W Krakowie W Drukarni Jakuba Sybeneichera Roku 1601*, sygn. BK 1897.

Vives Jan Ludwik: *Colloquia sive linguae latinae exercitatio (...) Cracoviae, Apud Viduam Iacobi Sibeneicher, 1609*, sygn. 11492.

Biblioteka Książąt Czartoryskich

Grochowski Stanisław: *Hołubek [...] do żołnierzów. O którzy sławy wiecznej chcecie dostać bojem (...) W Krakowie w Drukar: Jakuba Siebeneichera Roku Pańskiego M. D. LXXXVIII*, sygn. Cim. 2125 I.

Grochowski Stanisław: *Kalliopea słowieńska Zygmunтови III na stolicę polską wstępującemu (...) W Krakowie w Druk: Jakuba Siebeneichera Roku Pańskiego M. D. LXXXVIII*, sygn. Cim. 2006 I.

Grochowski Stanisław: *Pieśni, Kalliopey Słowieńskiej i na terazniejsze pod Byczyną zwycięstwo (...) W Krakowie w Druk: Jakuba Siebeneichera Roku Pańskiego M. D. LXXXVIII*, sygn. Cim. 2003 I.

Grochowski Stanisław, Mojecki Przeclaw: *Rytmy i zacności dobrodziejstwach i pobożnym wyznaniu (...) dawnym i sztucznym wierszem lacińskim spisane, a teraz na nowo*

takowy polskim wyrażone (...) W Krakowie w druk: Jak: Sibeneychera 1598, sygn. Cim. 2126 I.

Łaszcz Marcin: *Pogrom lewartowski, to jest o wygranej (...) Adriana Radziwińskiego (...) dysputacji która roku 1592 dnia 13 i 14 stycznia z ewangeliki i nowokrzęćcami jawnie miał w Lewartowie. Rozmowa katolika, nowokrzęćca, ewangelika i luteranina (...) W Krakowie w Druk: Jakuba Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCII, sygn. Cim. 2106 I.*

Biblioteka Narodowa

Bielski Joachim: *Genethliacon najjaśniejszego Władysława królewicza polskiego i szwedzkiego. Od Ioach: Bielskiego napisane. W Krakowie w Druk: Jak: Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCV, sygn. SD XVI.Qu.1443.*

Przewodnik abo Kościolów krakowskich i rzeczy w nich wiedzenia i widzenia godnych krótkie opisanie [...] przydany jest katalog wszystkich królów polskich i biskupów krakowskich (...) W KRAK. W Druk. Jak. Siebeneychera Roku 1603, sygn. SD XVII.1.1154.

Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego

Chlebowski Wawrzyniec: *Encomium radosnego wszystkiemu światu narodzenia Jezusa Chrystusa (...) W Drukarni u Dziedziców Jakuba Sybeneychera Roku Pańskiego 1616, sygn. Sd.713.1134.*

Towarzystwo Naukowe Płockie

Zbylitowski Andrzej: *Na krzciny najjaśniejszemu Władysławowi IV królewiczowi polskiemu i szwedzkemu (...) W Krakowie w Druk: Jak: Siebeneychera Roku Pańskiego M. D. XCV, sygn. XVI, 101.*

Zakład Narodowy im. Ossolińskich

Bielski Marcin: *Rozmowa nowych proroków dwóch baranów o jednej głowie (...) [1587], sygn. XVI.Qu.3089.*

Bielski Marcin: *Sen majowy pod gajem zielonym jednego Pustelnika (...) [1586], sygn. XVI.Qu.2023.*

Bielski Marcin: *Syem Niewiesci Marcina Bielskiego. Teraz nowo przez Joachima Bielskiego wydany M.D.LXXXVI, sygn. XVI.Qu.2953.*

Grochowski Stanisław: *August Wzbudzony (...) W Krakowie W Drukarni Jakuba Sybeneychera Roku Pańskiego 1603, sygn. XVII-0412.*

Skrzyński Jan: *Epithalamium Nobilissimo viro (...) Alberto Welsniowski nec non (...) Elisabethe Gorczycka eidem in thalamum succedenti amoris ego (...), [1603], Zakład Narodowy im. Ossolińskich, sygn. XVII-1541.*

Żywot Panny Marii Matki P. Jezusowej, (...) W Drukarni Jak. Sibeneuchera, Roku Pańskiego, M.D.XCVII, sygn. XVI.Qu.2703.

Źródła drukowane

Privilegia Typographica Polonorum. Polskie przywileje drukarskie 1493–1793. Wyd. Maria Juda. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2010.

Szczerbic Paweł: *Ius municipale, to jest prawo miejskie majdeburskie, nowo z łacińskiego i z niemieckiego na polski język z pilnością i wiernie przełożone.* Wyd. Grzegorz Maria Kowalski. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2011.

Opracowania

- Bednarska Jadwiga: *Z dziejów polskiej ilustracji panegirycznej pierwszej połowy XVII wieku. Motywy i tematy antyczne w polskiej panegirycznej ilustracji książkowej. Studium z zakresu ikonografii sztuki nowożytnej*, cz. 1. Katowice: Muzeum Śląskie, 1994.
- Buchwald-Pelcowa Paulina: *Emblematy w drukach polskich i Polski dotyczących XVI–XVIII w. Bibliografia*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1981.
- Buchwald-Pelcowa Paulina: *Emblematyczne koneksje sygnetu Mateusza Siebeneichera*. „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1981, t. 31, s. 109–112.
- Buchwald-Pelcowa Paulina: *Na pograniczu emblematów i stemmatów*. W: *Słowo i obraz. Materiały Sympozjum Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk. Nieborów, 29 września – 1 października 1977 r.* Red. Agnieszka Morawińska. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1982, s. 73–95.
- Chojceka Ewa: *Drzeworyty Kroniki Joachima Bielskiego i zaginione gobeliny Anny Jagiellonki. Ze studiów nad związkami artystycznymi Krakowa i Brzegu w XVI wieku*. „Roczniki Sztuki Śląskiej” 1970, t. 7, s. 37–73.
- Chojceka Ewa: *Ilustracja polskiej książki drukowanej*. Warszawa: Krajowa Agencja Wydawnicza, 1980.
- Czarski Bartłomiej: *Nie całkiem utracona pamiątka wizytacji diecezjalnej Jerzego Radziwiłła z roku 1597*. „Rocznik Biblioteki Narodowej” 2016, t. 47, s. 11–24.
- Czarski Bartłomiej: *Stemmaty w staropolskich książkach, czyli rzecz o poezji heraldycznej*. Warszawa: Muzeum Pałac w Wilanowie, 2012.
- Dicianówna Amelia: *Kardynał Bernard Maciejowski jako opiekun uczonych i literatów*. „Collectanea Theologica” 1934, t. 15, z. 3, s. 323–359.
- Dzięcioł Alina: *Książka jako symbol w kulturze polskiej XVII wieku*. Warszawa: Arx Regia, 1997.
- Estreicher Karol: *Bibliografia polska*, cz. 3, t. 19. Wyd. Stanisław Estreicher. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1934, s. 218.
- Grześkowiak Ryszard: *Związki sygnetów dawnych polskich drukarzy z emblematami Alciatusa*. „Barok” 2007, t. 14, z. 1, s. 257–277.
- Górska Barbara: *Wstęp*. W: *Ikones książąt i królów Polskich. Reprodukacja fototypiczna wydania z 1605 r.* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1979.
- Haptaś Krystyna: *Karty tytułowe starodruków w zbiorach Muzeum Regionalnego w Mielcu*. „Rocznik Mielecki” 2003, t. 6, s. 287–300.
- Juda Maria: *Karta tytułowa staropolskiej książki drukowanej*. „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 2002, t. 46, s. 67–78.
- Kałamajska-Saeed Maria: *Wilno jako ośrodek graficzny w XVII w. Postulaty badawcze*. „Biuletyn Historii Sztuki” 1993, t. 55, nr 2–3, s. 206–207.
- Kawecka-Gryczowa Alodia: *Forster Konrad*. W: *Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*. T. 1: *Małopolska*. Cz. 1: *Wiek XV–XVI*. Red. Alodia Kawecka-Gryczowa. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983, s. 39–40.
- Kawecka-Gryczowa Alodia: *Karcan Jan*. W: *Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*. Z. 5: *Wielkie Księstwo Litewskie*. Oprac. Alodia Kawecka-Gryczowa, Krystyna

- Korotajowa, Wojciech Krajewski. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959, s. 107–116.
- Kawecka-Gryczowa Alodia, Mańkowska Anna: *Wietor Hieronim*. W: *Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*. T. 1: *Małopolska*. Cz. 1: *Wiek XV–XVI*. Red. Alodia Kawecka-Gryczowa. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983, s. 325–357.
- Kiliańczyk-Zięba Justyna: *Sygnety drukarskie w Rzeczypospolitej XVI wieku. Źródła ikonograficzne i treści ideowe*. Kraków: Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, 2015.
- Kocot Anna: *Artyści „czarnej sztuki”. Typografia druków Floriana Unglera i Macieja Wirzbięty*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska, Księgarnia Akademicka, 2015.
- Kocot Anna: *Zagadnienie kształtu typograficznego w badaniach dawnej książki polskiej*. „Terminus” 2003, t. 15, z. 2, s. 151–165.
- Komorowska Magdalena: *Szesnastowiecznego typografa dążenie do doskonałości – z tajników warsztatu Andrzeja Piotrkowczyka*. W: *W poszukiwaniu odpowiedniej formy. Rola wydawcy, typografa, artysty i technologii w pracy nad książką*. Red. Małgorzata Komza, Ewa Jabłońska-Stefanowicz, Ewa Repucho. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2012, s. 263–275.
- Komza Małgorzata: *Zdobione karty tytułowe. (Wprowadzenie do typologii na przykładzie siedemnastowiecznej książki gdańskiej)*. „Studia o Książce” 1978, t. 8, s. 51–68.
- Krzak-Weiss Katarzyna: *Polskie sygnety drukarskie od XV do połowy XVII wieku*. Poznań: Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 2006.
- Malicki Marian: *Repertuar wydawniczy drukarni Franciszka Cezarego starszego 1616–1651*. Cz. 1: *Bibliografia druków Franciszka Cezarego starszego 1616–1651*. Kraków: Biblioteka Jagiellońska, Księgarnia Akademicka, 2010.
- Mańkowska Anna: *Siebeneicher Jakub*. W: *Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*. T. 1: *Małopolska*. Cz. 1: *Wiek XV–XVI*. Red. Alodia Kawecka-Gryczowa. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983, s. 191–200.
- Miodońska Barbara: *Władca i państwo w krakowskim drzeworycie książkowym wieku XVI*. W: *Renesans. Sztuka i ideologia*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1975, s. 45–96.
- Ocieczek Renarda: *Slaworodne wizerunki. O wierszowanych listach dedykacyjnych z XVII wieku*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1982.
- Pilarczyk Franciszek: *Stemmata w drukach polskich XVI wieku*. Zielona Góra: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1982.
- Socha Klaudia: *Typografia publikacji pochodzących z drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego 1674–1819*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016.
- Tutak Kinga: *O dedykacjach w drukach polskich XVI i XVII w. (grafia i interpunkcja)*. Kraków: Księgarnia Akademicka, 2013.
- Wójcik Artur: *Atrybuty i symbole władzy na drzeworytach Kroniki polskiej Joachima i Marcina Bielskich z 1597 roku*. W: *Signa. Studia i szkice z nauk pomocniczych historii. Prace dedykowane Profesorowi Zenonowi Piechowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*. Red. Andrzej Marzec, Marcin Starzyński. Kraków: Koło Naukowe Historyków Studentów UJ, 2014, s. 184–207.

- Wójcik Artur: *Bibliografia druków Jakuba Siebeneichera (1583–1604). Przyczynek do przyszłej edycji zasobu drukarskiego*. W: *Staropolska ikonografia a nauki pomocnicze historii. Materiały z II ogólnopolskiej Studencko-Doktoranckiej Konferencji Nauk Pomocniczych Historii w Krakowie, 7–8 maja 2015 r.* Red. Łukasz Fabia, Artur Wójcik. Kraków: Sekcja Nauk Pomocniczych Historii Koła Naukowego Historyków Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2016, s. 149–206.
- Zagożdżon Joanna: *Rola motywów onirycznych w „Śnie majowym” Marcina Bielskiego*. „Pamiętnik Literacki” 2002, t. 93, z. 3, s. 59–67.
- Zychowicz Maria: *Kobyliński Wojciech*. W: *Drukarze dawnej Polski od XVI do XVIII wieku*. T. 1: *Małopolska*. Cz. 1: *Wiek XV–XVI*. Red. Alodia Kawecka-Gryczowa. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983, s. 101–105.

STRESZCZENIE

Ze studiów nad oficyną Jakuba Siebeneichera

Niniejszy artykuł ma za zadanie przybliżyć warsztat edytorski drukarni Jakuba Siebeneichera funkcjonującej w Krakowie w latach 1583–1604. Postać typografa znajdowała się w cieniu wielu znakomitych ówczesnych właścicieli oficyn drukarskich, jak choćby Andrzeja Piotrkowczyka, Macieja Wirzbięty czy Jana Januszowskiego. Nie oznacza to jednak, że Siebeneicher ustępował im miejsca na polu warsztatu pracy i poziomie typograficznym wydawanych druków. Choć specjalizował się w małych formach wydawniczych, sławę jego oficynie przyniosły wydania luksusowe, takie jak *Postylla* Jakuba Wujka (1584) czy *Kronika polska* Marcina Bielskiego (1597). W artykule przedstawione zostały cechy charakterystyczne ramy wydawniczej druków z oficyny Jakuba Siebeneichera oraz uwagi na temat funkcjonowania konkretnych elementów typograficznych w projektach książek drukarza. Przeprowadzona analiza jest kolejnym etapem w badaniach nad działalnością wydawniczą rodu Siebeneicherów w Krakowie (1515–1627). Ich zwieńczeniem będzie przygotowanie edycji źródłowej całego zasobu drukarskiego oficyny.

SUMMARY

Research into Jakub Siebeneicher's publishing house

This article aims to shed light on the editorial workshop of Jakub Siebeneicher's publishing house which operated in Krakow during the years 1583–1604. The typographer found himself in the shadow of many other outstanding owners of publishing houses at the time, such as Andrzej Piotrkowczyk, Maciej Wirzbięta and Jan Januszowski. This does not mean, however, that Siebeneicher's work and the typographic level of his publications were inferior. Although he specialised in small publications, the renown of his publishing house was created by exclusive publications, such as *Postylla* by Jakub Wujek (1584) and *Kronika polska* by Marcin Bielski (1597). The article presents the characteristic features of publications from Jakub Siebeneicher's publishing house as well as comments on the application of

specific typographic elements in the printer's book designs. There is also an analysis of the next stage of research into the publishing activities of the Siebeneicher family in Krakow (1515–1627), leading to the preparation of an edition containing all the printing resources of the publishing house.

SŁOWA KLUCZOWE: Jakub Siebeneicher, drukarstwo krakowskie, ikonografia

KEY WORDS: Jakub Siebeneicher, Krakow printing, iconography